

مرکز تحقیقات استراتژیک
معاونت پژوهش‌های سیاست خارجی

گزارش

شماره ۳۰۸

مرداد ۱۳۹۶

بیروز ایزدی
مرکز تحقیقات استراتژیک

تنش در روابط آلمان و ترکیه: جهت‌گیری جدید آلمان

زمینه‌های تنش در روابط

عوامل بسیاری وجود دارند که موجبات نزدیکی دو کشور آلمان و ترکیه را فراهم می‌کنند: اقامت حدود ۳ میلیون ترک در آلمان، حجم گسترده مبادلات تجاری بین دو کشور که در سال ۲۰۱۶ بالغ بر ۴۳ میلیارد دلار گردید، سرمایه‌گذاری‌های آلمان در ترکیه که سالانه رقمی در حدود ۱۴ میلیارد دلار را تشکیل می‌دهد، و نیز ضرورت جلب همکاری ترکیه برای اروپا به منظور جلوگیری از سیل ورود پناهندگان به خاک کشورهای اروپایی، به ویژه یونان و ایتالیا. با وجود این، یک رشته حوادث، به ویژه به دنبال کودتای نافرجام در ترکیه در ژوئیه ۲۰۱۶، سبب گردیده است تا روابط میان آلمان و ترکیه رو به سردی بیشتری گذارد. در واقع، حتی پیش از وقوع کودتا، در ژوئن ۲۰۱۶، قانونگذاران آلمانی قتل عام ارامنه توسط ترک‌های عثمانی در جریان جنگ جهانی اول در ۱۹۱۵ را «نسل‌کشی» خواندند که این امر با واکنش تند مقامات ترکیه روبرو گردید. از سوی دیگر، رویدادهایی نظیر تصمیم اردوغان به تحت تعقیب قضایی قرار دادن یک کم‌دین آلمانی به اتهام

مقدمه

آلمان و ترکیه طی چند ماه گذشته درگیر جنگ لفظی و تنش‌های دیپلماتیک بین خود بوده‌اند. به رغم پیوندهای دیرینه بین دو کشور در حوزه‌های گوناگون، به ویژه به لحاظ تجاری و اقتصادی و اقامت شمار قابل توجهی از ترک‌ها در آلمان، در نتیجه تلاش‌های رجب طیب اردوغان در پی کودتای نافرجام ژوئیه ۲۰۱۶ در ترکیه برای دستگیری و مجازات عاملان و هواداران کودتا، کنترل اوضاع و نیز تثبیت موقعیت خود، شرایطی پدید آمده است که به وخامت بیشتر در روابط میان ترکیه و آلمان و در سطحی گسترده‌تر، در روابط این کشور و اتحادیه اروپا منجر گردیده است. این در حالی است که طی سالیان گذشته، ترکیه همواره به دنبال نزدیکی بیشتر به اروپا بود و موضوع الحاق ترکیه به اتحادیه اروپا را با جدیت دنبال می‌کرد. در این شرایط، به نظر می‌رسد، تیرگی در روابط دو کشور به نفع هیچ‌یک از دو طرف نباشد. نوشتار حاضر در پی بررسی علل و عوامل تیرگی روابط میان دو کشور و پیامدهای آن برای هر یک از دو طرف می‌باشد.

ترس از برهم خوردن توافق مربوط به پناهندگان اشاره کرد که سبب کاهش ورود پناهندگان سوری و سایر پناهندگان به اروپا شده بود. مع هذا، این بار وزارت خارجه آلمان طی اعلامیه ای نسبت به سفر شهروندان آلمانی به ترکیه و سرمایه گذاری در ترکیه هشدار داد. در همین رابطه، زیگمار گابریل، وزیر امور خارجه آلمان، اظهار داشت که برلین مشغول ارزیابی این امر است که آیا با توجه به عدم وجود حاکمیت قانون در ترکیه، ادامه حمایت از شرکت های آلمانی فعال در ترکیه از طریق صدور ضمانت های صادراتی و سایر کمک ها مقدور می باشد یا خیر. در واقع، به نظر می رسد که آلمان با این اقدامات اقتصاد ترکیه را هدف قرار داده باشد، زیرا از یک سو، بخش بزرگی از جهانگردانی که به ترکیه سفر می کنند از اتباع آلمان می باشند، به گونه ای که در سال های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶، به ترتیب ۵/۵ و ۴ میلیون جهانگرد آلمانی به ترکیه سفر کردند و از سوی دیگر، نزدیک به ۷۰۰۰ شرکت آلمانی در ترکیه فعالیت دارند و بیشترین میزان سرمایه گذاری در ترکیه را انجام داده اند. روشن است که این اقدامات نشان از جهت گیری جدیدی در مواضع آلمان در قبال ترکیه دارد.

پیامدهای تغییر موضع آلمان در قبال ترکیه

تصمیم دولت آلمان برای اتخاذ موضعی سخت تر در قبال ترکیه، چنانکه گفته شد، می تواند لطمات جدی به اقتصاد ترکیه وارد سازد، از جمله در صنعت گردشگری که تقریباً ۱۵ درصد از حجم اقتصاد این کشور را تشکیل می دهد و نیز می تواند سبب کاهش صادرات ترکیه به آلمان گردد (آلمان بزرگترین بازار صادراتی ترکیه می باشد). همچنین، با توجه به اینکه اتحادیه اروپا در نوامبر ۲۰۱۶ رأی به توقف مذاکرات

تمسخر او در تلویزیون، تشبیه مقامات آلمانی به نازی ها به خاطر اینکه اجازه ندادند هواداران اردوغان در جمع ترک های مقیم آلمان به تبلیغ برای حمایت از تغییر در قانون اساسی (به منظور اعطای اختیارات بسیار بیشتر به رئیس جمهوری) و دادن رأی مثبت به آن در همه پرسی بپردازند، امتناع آنکارا از اینکه به نمایندگان مجلس آلمان اجازه دهد تا از نیروهای آلمانی مستقر در پایگاه اینجریلیک (در قالب بخشی از نیروهای ائتلاف برای مبارزه با داعش) بازدید به عمل آورند و متعاقباً تصمیم مقامات آلمانی به خارج ساختن این نیروها از ترکیه و انتقال آنان به اردن، تلاش آنکارا برای وادار ساختن برلین به اخراج شهروندان ترک مقیم آلمان که آنکارا آنان را تروریست می داند، و بازداشت دنیز یوسل، روزنامه نگار آلمانی ترک تبار در ماه فوریه سال جاری به اتهام حمایت از تروریسم از پیش زمینه را برای تیرگی روابط فی ما بین فراهم ساخته بود، اما آنچه باعث گردید تا آلمان در یک چرخش آشکار سیاست تندتری در قبال ترکیه در پیش گیرد، بازداشت پیتر اشتوتنر، فعال حقوق بشر آلمانی به اتهام حمایت از گروه های تروریستی و همکاری با کودتاچیان در ۱۸ ژوئیه ۲۰۱۷ بود.

چرخش در سیاست آلمان در قبال ترکیه

تا پیش از بازداشت پیتر اشتوتنر، فعال حقوق بشر آلمانی که شمار بازداشت شدگان آلمانی در ترکیه را به ۹ نفر رساند، دولت مرکل تلاش می کرد بنا بر ملاحظاتی، از برخورد تند و رویارویی مستقیم با ترکیه اجتناب ورزد. از جمله این ملاحظات می توان به عدم تمایل دولت آلمان به ایجاد خصومت و نارضایتی در میان سه میلیون ترک مقیم آلمان و

اردوغان، به ویژه به دنبال کودتای نافرجام ژوئیه ۲۰۱۶ و شدت عمل او در برخورد با کسانی که از دیدگاه او با کودتاچیان همدست بوده اند، شرایطی را فراهم کرده است که نه تنها پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپا را به امری غیرممکن در آینده نزدیک تبدیل ساخته است بلکه همچنین به روابط این کشور با کشورهای اروپایی و از جمله آلمان یعنی بزرگترین شریک اقتصادی آن در اروپا لطمات شدیدی وارد آورده است. ضمن اینکه سیاست‌های خاورمیانه‌ای ترکیه نیز چندان موفقیت آمیز نبوده است و در زمینه اتحادسازی با کشورهای مسلمان، در عوض نگاه به اروپا، با توجه به حمایت این کشور از برخی گروه‌های خاص، توفیقی به دست نیاورده است. همچنین، با وجود روی کار آمدن دونالد ترامپ در آمریکا و امیدواری اردوغان به برقراری پیوندهای نزدیکتر با ایالات متحده، با توجه به عواملی نظیر حمایت آمریکا از کردها، روابط ترکیه با آمریکا نیز با پیچیدگی‌هایی همراه شده است. بر این اساس، به نظر می‌رسد ترکیه در آینده مجبور خواهد بود برای تأمین منافع و اهداف داخلی و منطقه‌ای خود، در پی ترمیم روابطش به ویژه با اروپا و آلمان برآید. از همین رو، خانم مرکل نیز که جلب همکاری ترکیه در حل بحران‌های منطقه‌ای برای او اهمیت زیادی دارد، تلاش کرده است به طور کامل درهای گفتگو را با ترکیه نبندد.

عضویت با آنکارا را صادر کرد، اینک انتظار می‌رود برلین اتحادیه اروپا را وادار نماید تا حدود ۵ میلیون یورو کمک به آنکارا را که در ارتباط با فرایند الحاق ترکیه به اتحادیه به آن کشور پرداخت می‌شد، متوقف نماید. از سوی دیگر، اردوغان نیز ممکن است در اقدامی تلافی‌جویانه، از توافق مربوط به پناهندگان خارج شود؛ بر اساس این توافق اتحادیه اروپا ۵ میلیون یورو کمک در اختیار دولت ترکیه برای رسیدگی به امور پناهندگان قرار می‌داد.

همچنین با توجه به قریب الوقوع بودن انتخابات پارلمانی در آلمان (که قرار است در ماه سپتامبر جاری برگزار شود) به نظر می‌رسد که اتخاذ موضع سخت‌تر در قبال ترکیه بتواند در جلب آرای بخش‌هایی از مردم آلمان مؤثر باشد، با این حال، نکته جالب در اینجا است که در خصوص این تغییر موضع، مرکل خود بیشتر سکوت اختیار کرده است و بار انتقادهای تند از عملکرد دولت ترکیه را بر دوش زیگمار گابریل، وزیر امور خارجه گذاشته است که از اعضای حزب رقیب سوسیال دموکرات (SPD) و شریک آن در ائتلاف بزرگ دولتی می‌باشد و بدین ترتیب، راه‌ها را برای اردوغان برای تغییر در سیاست‌هایش و برقراری مجدد تعامل و گفتگو که می‌تواند با توجه به منافع مشترک به نفع هر دو طرف باشد، باز نگه دارد.

نتیجه‌گیری

عوامل بسیاری از جمله شرایط منطقه خاورمیانه و پیوندهای اقتصادی و تجاری بین دو کشور آلمان و ترکیه حکم می‌کند این دو کشور در پی ترمیم روابط فی‌مابین برآیند که در پی رویدادهای فوق‌الذکر رو به تیرگی نهاده است. در واقع، سیاست‌های دولت